

N:o 23.

Ank. till Riksd. Kansli den 9 April 1873, kl. 11 f. m.

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 9, angående Herr C. F. Bergstedts inom Första Kammaren väckta motion om underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t, att den teologico-filosofiska examen måtte förklaras obligatorisk för alla teologie studerande, som ej aflagt filosofie kandidat-examen.

I en af Herr C. F. Bergstedt väckt och af Första Kammaren bifallen motion (*M.* 37) har motionären — under erinran derom, att såväl Riksdagen år 1867 som Kyrkomötet år 1868 hos Kongl. Maj:t i underdånighet anmält sin öfvertygelse om otillräckligheten af den allmänna bildning, som fordras för inträde uti prestembetet, i det att Riksdagen önskat en utsträckt tjänsteårsberäkning för att uppmuntra teologie studerande till afläggande af den såsom frivillig då nyss införda teologico-filosofiska examen, men Kyrkomötet deremot ansett nämnda examensprofs afläggande böra, med upphörande af särskild tjänsteårsberäkning för detsamma, blifva obligatoriskt för alla teologie studerande — föreslagit, »att Riksdagen måtte besluta i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t i nåder förordna, att samtliga teologie studerande böra, såsom vilkor för rättigheten att aflägga de teologiska profven, hafva inför filosofisk fakultet undergått den teologico-filosofiska examen»; och har Första Kammarens Andra Tillfälliga Utskott, som i likhet med motionären ansett den teologico-filosofiska examen böra blifva obligatorisk, i dess Utlåtande *M.* 1 tillstyrkt bifall till den ifrågasvarande motionen samt föreslagit, »att Riksdagen måtte besluta i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t i nåder förordna, att teologie studerande, som icke aflagt högre examen inför filosofisk fakultet, skola före den egentliga embetspröfningen

hafva undergått teologico-filosofisk examen, samt att Kongl. Maj:t i sammanhang dermed täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke föreskrifterna för den teologico-filosofiska examen borde undergå en sådan förändring, att en fastare vetenskaplig grund och ett mera utsträckt humanistiskt underlag för de blifvande embetsstudierna beredas, än som genom denna examen i dess nuvarande skick lär kunna åstadkommas»; hvilket förslag äfven slutligen blifvit af Första Kammaren godkänt.

Efter att sålunda hafva i korthet redogjort för den ifrågavarande motionen och för det beslut, som af Första Kammaren fattats i denna till Utskottets Utlåtande öfverlemnade fråga, anser sig Utskottet böra till en början kasta en återblick på detta ärendes föregående behandling inom Riksdagen.

Utskottet har i detta afseende funnit, att vid 1867 års riksdag, då af enskild motionär fråga först väcktes om att göra den teologico-filosofiska examen, som af Kongl. Maj:t blifvit anbefalld genom skrifvelse till universiteternas kansler den 3 Mars 1865, obligatorisk för alla teologie studerande, Lag-Utskottet, till hvars behandling motionen i ämnet blifvit hänvisad — sedan det bland annat upplyst, att berörda examen egentligen tillkommit i sammanhang med upphäfvandet af studentexamen vid universitetet för vinnande af det ändamål, som varit afsedt med de i Kongl. brefvet den 12 Mars 1831 meddelade föreskrifter, angående vissa betyg i studentexamen uti särskilda kunskapsgrenar för dem, som söka inträde i teologiska fakulteten, hvarföre ock nämnda examen omfattade samma kunskapsämnen, uti hvilka approbation i studentexamen förut erfordrats för inträde i teologisk fakultet, äfvensom att universitetskansleren, då han underställde detta ärende Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, i underdånighet anført, att kansleren visserligen funne förslaget om en preliminär teologico-filosofisk examen, på sätt af de akademiska konsistorierna föreslaget blifvit, icke sakna goda skäl, men att, då väl vitsordade, vid afgangsexamen från elementarläroverk aflagda prof på kunskaper i de ämnen, som skola utgöra föremål för pröfning uti merberörda examen, kunde uppfylla samma ändamål, kansleren, med afseende jemväl å hvad som blifvit yttradt rörande prestbristen, ansåge meranämnda examen *icke böra såsom obligatorisk förklaras* — uttalat den åsigt, att Lag-Utskottet ansåge det vara mindre lämpligt att, *innan ännu någon längre tids erfarenhet vunnits beträffande den verkan, inrättandet af omförmålda, icke obligatoriska, preliminärexamen kan komma att utöfva på prestbildningen*, redan tillstyrka, att samma examen måtte förklaras vara obligatorisk, helst som det kunde, åtminstone under öfvergångstiden, inträffa, att prestbristen ökades, och det åsyftade ändamålet syntes med sannolikhet kunna vinnas, derest nämnde examen medförde större fördel i afseende på tjänsteårsberäkning, än för närvarande är förhållandet; hvarföre ock Lag-Utskottet inskränkte sig till att föreslå, »att den, som aflagt teologico-filosofisk examen, må, sedan han inträdt i prestembetet, räkna sig tillgodo tvänne tjänsteår, såvida han icke, på grund af fullgjordt prof för filosofisk doktorsgrad, är till ännu vidsträcktare förmån i detta hänseende berättigad».

Vidare har Utskottet funnit, att Riksdagen då beslöt en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i denna af Lag-Utskottet föreslagna syftning, för hvars innehåll Utskottet anser sig böra här meddela en närmare redogörelse. Under förmälände, att framställning blifvit hos Riksdagen gjord derom, »att nuvarande fordringar på prestens bildning, för såvidt denna genom lag kan föreskrivas och medelst examina pröfvas, måtte höjas», förklarar sig Riksdagen »hafva, efter omsorgsfull pröfning af denna viktiga angelägenhet, kommit till insigt af det högst önskvärda deruti, att fordringarne på prestens bildning måtte kunna höjas utöfver de nuvarande», men då Riksdagen tillika »inhemtat, att denna angelägenhet helt nyligen varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning», hvaraf följden blifvit Kongl. Maj:ts ofvannämnda nådiga skrifvelse den 3 Mars 1865 till kansleren för universiteterna, rörande inrättande af en teologico-filosofisk examen, »så har Riksdagen ansett mindre lämpligt att, innan någon erfarenhet vunnits beträffande den verkan, inrättandet af den omförmälda, icke obligatoriska preliminärexamen kan utöfva på prestbildningen, redan tillstyrka, att samma examen måtte förklaras vara obligatorisk, *helst som det kunde, åtminstone under öfvergångstiden, inträffa, att prestbristen ökades, hvilket, i anseende till de högst eftertänkliga olägenheter densamma mångenstädes redan medfört, torde böra med all omsorg undvikas*», tilläggande Riksdagen derjemte, att »ändamålet deremot synes med sannolikhet kunna uppnås, derest nämnda examen medförde större fördel i afseende på tjänsteårsberäkning, än för närvarande är händelsen»; hvarföre ock Riksdagen slutligen underställer Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, »huruvida icke afläggande af teologico-filosofisk examen må berättiga till beräkning af tvenne tjänsteår, isynnerhet som för Riksdagen blifvit vitsordadt, att denna tid åtgår till studier för att nöjaktigt absolvera samma examen».

Utskottet, som till alla delar instämmer uti den af 1867 års Riksdag sålunda uttalade åsigt i förevarande fråga och icke kan finna, att dåvarande förhållanden blifvit under de sedan dess förflutna sex åren väsentligen förändrade, anser sig dessutom ega ett ökad stöd för denna sin åsigt uti ett yttrande i denna fråga, som afgafs vid 1868 års Kyrkomöte af en inom den svenska kyrkan högt aktad och högt uppsatt man, hvilket det äfven derföre tillåter sig att här anföra. »Utan tvifvel förmår kyrkan i våra dagar icke att uppfylla sin bestämmelse», yttrade nämnde talare, »med mindre inom henne förefinnes äfven det vetande, som benämnes verldslig vetenskap; men kyrkans väsentligaste uppgift, att samla själar till Guds rike, förutsätter ej nödvändigt, att alla hennes tjenare äro i nämnda vetenskap bevandrade. Evangeli predikan och själavården m. fl. funktioner kunna med välsignelse utföras af personer, hvilka icke stå högt i verldslig lärdom. Vi se ju ofta olärde i stånd att åstadkomma ett gagn för Guds rike, som den lärde icke mäktar. Gåfvorna äro olika fördelade; och man kan hafva rika gåfvor och verklig kallelse till en evangelisk predikares verk utan att ega gåfvan af en grundligare vetenskaplig bildning. Det är derföre i min tanke angeläget att tillse, det fordringarne till pretestamen icke

ställas så, att kyrkan beröfvas möjligheten att använda för Evangelii verk rikt begåfvade män, hvilka sakna utvägar eller förmåga att tillegna sig en mera omfattande humanistisk bildning. Och det kan icke annat än synas påfallande, att man just under närvarande förhållanden, då prestbristen är så kännbar och det faktum ligger för ögonen, att emången eljest för embetet rikt begåfvad yngling af brist på nödiga yttre hjälpmedel hindras från genomgående af den nu föreskrifna kursen vid universitetet, att man just då vill än ytterligare försvåra tillträdet till prestembetet genom att göra teologico-filosofiska examen *obligatorisk*. Detta steg är alltför vågadt. *Riksdagen har nöjt sig med att genom åtskilliga förmåner uppmuntra till nyssnämnda examens afläggande; och denna åtgärd synes mig icke allenast försigtigare, utan ock fullt nöjaktigt.*

Utskottet kan slutligen så mycket mindre anse den hittills vunna erfarenheten i detta afseende otvetydigt tala för uttagandet af det nu åter föreslagna steget att, till och med under skärpt form, göra den teologico-filosofiska examen obligatorisk, eller de afsevärda betänkligheter, hvilka hittills mött detta förslag, vara fullständigt undanröjda, som Chefen för Ecklesiastik-departementet, vid detta ärendes behandling inom Första Kammaren, bland annat anført, att »Erkestiftet troligen är det *enda* stift, inom hvilket prestbristen på senare tider minskats», äfvensom att för närvarande »prestbristen är *svårare* än någonsin»; och vill Utskottet derjemte erinra, det Kongl. Maj:t tvifvelsutan lär vara oförhindrad att, om och när erfarenheten gifver vid handen, att den teologico-filosofiska examens obligatoriska införande kan anses vara ändamålsenligt och verkställbart utan all fara att derigenom bereda ökade svårigheter för själavårdens upprätthållande inom den svenska kyrkan, derom förordna.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får Utskottet vördsamt hemställa,

att Andra Kammaren icke må biträda Första Kammarens beslut i denna fråga.

På Utskottets vägnar:

C. M. Björnstjerna.

Reservation:

af Herr Grefve *C. M. Björnstjerna*: »Obestridligt torde vara att presten, äfven i humanistisk bildning, icke får stå tillbaka för andra samhällsklasser, såvida han skall lyckas bibehålla det anseende utan hvilket han aldrig rätt kan inverka på sin församling.

Svenska kyrkans rätta målsman, det allmänna Kyrkomötet, handlade derföre, min tanke, fullt välbetänkt, då det hos Kongl. Maj:t anhöll att teologico-filosofiska examen skulle blifva obligatorisk för alla teologie studerande. Visserligen framhölls, såsom Utskottet riktigt anför, af en inom kyrkan högt aktad man »att Evangelii predikan och själavården m. fl. funktioner kunna med välsignelse utföras af personer hvilka icke stå högt i verldslig^{en} lärdom». Denna åsigt lyckades dock icke vinna genklang inom Kyrkomötet. Satsen, i och för sig riktig, måste alltid förblifva undantag aldrig regel, åtminstone inom den protestantiska kyrkan, bygd som denna är på vetenskaplig forskning, icke på död bokstafstro.

Att Kyrkomötets ofvannämnda anhållan, hvaraf Herr Bergstedts, af Första Kammarern gillade, motion endast är en omskrifning, icke hittills vunnit Kongl. Maj:ts godkännande, torde uteslutande få tillskrifvas den af Chefen för Ecklesiastik-departementet omordade prestbristen, hvilken, enligt Herr Statsrådets åsigt, nu skulle vara större än någonsin. Enligt andra uppgifter har dock antalet teologie studerande under senaste år icke obetydligt ökats, och medgifvas måste i alla fall att, om denna, under mer än en mansålder, öfverklagade brist finnes, är den åtminstone icke framkallad af öfverdrifna examensfordringar. Jag tror tvärtom, att mycken sanning ligger i Första Kammarens Utskotts antagande, att »en stegring i de kunskapsfordringar, hvilka nu äro vilkor för inträde i predikoståndet, skulle långt ifrån att öka prestbristen snarare minska den, emedan det högre anseende, som genom ökade kunskaper skulle vinnas åt preteståndet, otvifvelaktigt måste till detsamma draga mången begåfvad yngling». För ungdomssinnet ligger nemligen alltid något anslående i det högre vetandet, liksom något motbjudande i en bana, der kunskapsfordringarne ställas så lågt, att den anses vara en räddningsplanka för oförmågan. — Lika med Första Kammarens Utskott erkänner jag att den teologico-filosofiska examen, sådan den nu är, ingalunda står i lämpligt förhållande till den blifvande prestens fackstudier, liksom att naturkunskap ovilkorligen bör deri ingå. Äfven med dessa förändringar kan

den föreslagna examen dock icke antagas förlänga vistandet vid universitetet med mer än 1½ år, helst den nuvarande teoretiska delen af dimissions-examen då försvinner. Ynglingen skulle sålunda vid några och tjugu års ålder kunna börja sin presterliga bana; förr bör han i sanning ej göra det, detta med afseende såväl å honom sjelf som å det höga kall han skall utöfva.

På dessa skäl och då Andra Kammaren icke bör vara mindre mån än den Första att befordra en för svenska presterskapets bildning och anseende så vigtig fråga, hemställer jag,

att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, instämmer i Första Kammarens beslut:

att Riksdagen måtte i underdånighet anhålla det täcktes Kongl. Maj:t i nåder förordna, att teologie studerande, som icke aflagt högre examen inför filosofisk fakultet, skola före den egentliga embetspröfningen hafva undergått teologico-filosofisk examen, samt att Kongl. Maj:t i sammanhang dermed täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke föreskrifterna för den teologico-filosofiska examen borde undergå en sådan förändring, att en fastare vetenskaplig grund och ett mera utsträckt humanistiskt underlag för de blifvande embetsstudierna beredes, än som genom denna examen, i dess nuvarande skick, lärer kunna åstadkommas.»

Häruti instämde Herr *H. Hægermarck*.